

SPIS TREŚCI

Wstęp	15
-------------	----

1

OD PLEMION DO PAŃSTWA GNIEŹNIEŃSKIEGO

I. Geografia plemienna na ziemiach polskich	23
1. Nazwy plemienne w <i>Geografie bawarskiej</i>	24
2. Plemiona śląskie w dokumencie biskupstwa praskiego	25
3. Nazwa Licikaviki w <i>Dziejach saskich</i> Widukinda	26
II. Wiślanie	26
1. Terytorium plemienia Wiślan	27
2. Zagadnienie chrystianizacji Wiślan	28
III. Plemię Polan	31
1. Terytorium plemienne	31
2. Ekspansja terytorialna	32
3. Dynastia	36
IV. Sąsiedzi państwa gnieźnieńskiego	38
1. Plemiona słowiańskie między Odrą a Łabą	38
2. Państwo niemieckie wobec Połabian	39
3. Ruskie państwo Rurykowiczów	42

2

MONARCHIA PIERWSZYCH PIASTÓW

I. Państwo gnieźnieńskie Mieszka I	47
1. Państwo Mieszka i jego sąsiedzi	48
2. Przyjęcie chrześcijaństwa	49
3. Komes Wichman i margrabia Hodo	50

4. W obozie bawarskim	52
5. W sojuszu z Ottonem III	53
6. Małopolska i Śląsk w granicach państwa gnieźnieńskiego	54
7. Bilans panowania Mieszka I	56
II. Państwo Bolesława Chrobrego	58
1. Dziedzictwo Mieszka I	58
2. Biskup praski Wojciech Sławnikowic	60
3. Spotkanie z cesarzem w Gnieźnie	62
4. Próby opanowania Miśni	64
5. Panowanie w Czechach	65
6. Konflikt z Henrykiem II o Miłsko i Łużyce	68
7. Pierwsza wyprawa do Kijowa	70
8. Ostatnia wojna z cesarzem	72
9. Druga wyprawa do Kijowa	73
10. Królewska koronacja	74
III. Czasy przełomu	75
1. Spadkobiercy króla	76
2. Mieszko II — kontynuator monarchii	76
3. Kryzys dynastyczny	79
4. Rządy Bezpryma	79
5. Upadek władzy centralnej i podział państwa	80
6. Pierwsze panowanie Kazimierza	81
IV. Wojenna monarchia pierwszych Piastów	82
1. Drużyna książęca	82
2. Proces uzależniania ludności wieśniaczej	84
3. Wojna a gospodarka państwa	85
4. Główne ośrodki grodowe	86
V. Początki Kościoła i organizacji kościelnej	88
1. Początki chrześcijaństwa w państwie gnieźnieńskim	88
2. Chrześcijaństwo w Małopolsce i na Śląsku	90
3. Powstanie organizacji kościelnej	90
4. Działalność Brunona z Kwerfurtu	93
5. Pierwsza implantacja benedyktynów	93
6. Reakcja pogańska	94
VI. U źródeł kultury łacińskiej	94
1. W kręgu żywotów świętego Wojciecha	95
2. Początki annalistyki	97
3. Najstarsze budowle sakralne	98

DRUGIE PAŃSTWO PIASTOWSKIE

I. Książę Odnowiciel	103
1. Królowa Rycheza w Niemczech	103
2. Powrót księcia do kraju	105
3. Wojny o granice państwa	106
4. Bilans panowania	107

II. Król Bolesław	107
1. Powrót do polityki Bolesława Chrobrego	108
2. W obozie gregoriańskim	110
3. Król i biskup krakowski	112
III. Utracona korona	114
1. Po stronie cesarza	115
2. W cieniu palatyna	116
3. Podzielone państwo	119
IV. Państwo Bolesława Krzywoustego	120
1. Bracia	121
2. Wojna z królem Henrykiem	122
3. Pomorze w polityce polskiej	124
4. Interwencja na Węgrzech	125
5. Zjazd w Merseburgu	126
6. Ustawa sukcesyjna	127
V. Synowie księcia Polski	131
1. Wojna domowa w Polsce	132
2. Między cesarstwem a papieństwem	134
3. Opozycja	137
4. Wielkopolski ośrodek władzy	139
5. Początek krakowskich rządów Kazimierza Sprawiedliwego	140
6. Dwa ośrodki władzy w Polsce	142
7. Rуска polityka Kazimierza Sprawiedliwego	145
8. Po bitwie nad Mozgawą	147
VI. Władza i społeczeństwo w wiekach XI i XII	148
1. Zarząd centralny i terytorialny państwa	149
2. System prawa książęcego	152
A. Książęce monopol — regalia	152
B. Ciężary prawa książęcego	153
C. Prawa grupowe ludności wieśniaczej	155
D. Prawo rycerskie	157
E. Organizacja grodowa	159
3. Walka książąt o regalia	160
4. Powstawanie wielkiej własności ziemskiej	161
A. Własność książęca	161
B. Własność kościelna	162
C. Własność możnowładcza	163
D. Ludność wieśniacza w wielkiej własności	165
5. Ośrodki miejskie i osady targowe	167
VII. Nowa organizacja kościelna	169
1. Czasy odbudowy	170
2. Odnowienie metropolii gnieźnieńskiej	172
3. Nowy kształt organizacji kościelnej	173
4. Pod zwierzchnictwem Magdeburga	175
5. Kościół w Polsce a papieństwo	177
6. Kanonikat świecki	179
7. Zgromadzenia zakonne	182
A. Benedyktyni	182
B. Cystersi	184

C. Zgromadzenia kanonickie	186
D. Zakony rycerskie	187
8. Ciężary na rzecz Kościoła	188
VIII. Recepcja kultury łacińskiej w Polsce w wiekach XI i XII	189
1. Budownictwo romańskie	190
2. Wystrój i wyposażenie katedr i kościołów	192
3. Złote kodeksy liturgiczne	196
4. Biblioteki	198
5. Dziejopisarstwo dworskie	199
6. Literatura świecka	203
7. Roczniki	204
8. Dokumenty	204

KSIĘSTWA PIASTOWSKIE

I. Wielkie przemiany społeczne i ustrojowe w XIII wieku	209
1. Upadek władzy zwierzchniej	210
2. Władza księcia	211
3. Wiece	212
4. Urzędy dzielnicowe	213
5. Doba immunitetów	216
6. Prawo niemieckie i kolonizacja	218
7. Postępy urbanizacji	222
8. Kształtowanie się społeczeństwa stanowego	224
II. Wolność Kościoła	225
1. Reformy soboru	226
2. Diecezje	227
3. Episkopat	229
4. Koniec kościoła prywatnego	231
5. Synody prowincjonalne	231
6. Wielkie przywileje i konflikty	232
7. Kanonizacje	233
8. Stare i nowe zgromadzenia zakonne	235
A. Cystersi i kanonicy	235
B. Mendykanci	236
9. Działalność misyjna	240
III. Dzielnicowe ośrodki kultury	244
1. Nauka i wykształcenie	244
2. Kancelarie książęce	246
3. Złoty wiek hagiografii	247
4. Hymny i oficja rymowane	250
5. Główne ośrodki annalistyki	252
6. Dziejopisarstwo klasztorne	253
7. Nowa architektura	254
IV. Księstwa krakowskie i sandomierskie w XIII wieku	257
1. Małopolska po śmierci Mieszka III Starego	257
2. Ruś i Węgry w polityce księcia krakowskiego	259

3. Walki o Kraków	261
4. Mongołowie w Europie	262
5. Długie panowanie	264
6. Rycerstwo i księżę Leszek Czarny	268
V. Wielkopolska	270
1. Wojny Władysława Łaskonogiego z bratankiem	271
2. Podział Wielkopolski	274
3. Rządy synów Władysława Odonica	275
4. Księstwo Przemysła II	278
VI. Pomorze	280
1. Początki dynastii pomorskiej	280
2. Zbrodnia w Gąsawie	282
3. Wobec zakonu krzyżackiego	283
4. Synowie Świętopełka	285
VII. Księstwa śląskie	287
1. Monarchia Henryka Brodatego	288
2. Dziedzictwo księcia śląskiego	294
3. Śląsk po najeździe pogan	295
4. W obozie czeskim	299
5. Księstwo wrocławskie Henryka IV Prawego	300
VIII. Mazowsze	304
1. Początki samodzielnych rządów Konrada Mazowieckiego	305
2. Sprowadzenie zakonu krzyżackiego	306
3. Walki o Kraków	308
4. Mazowsze za panowania Siemowita I	309
5. Między Litwą a Rusią	310
IX. Kujawy	312
1. Początki księstwa kujawskiego	312
2. Podziały Kujaw	314
X. Ku odnowie Królestwa	316
1. Idee zjednoczeniowe w drugiej połowie XIII wieku	317
2. Śmierć Leszka Czarnego	319
3. Henryk IV Prawy i Przemysł II w Krakowie	320
4. Wacław II księciem krakowskim	322
5. Wielkopolskie królestwo Przemysła II	324

ODRODZONE KRÓLESTWO POLSKIE

I. Królestwo Przemyslidów w Polsce	329
1. O spadek po Przemysle II	330
2. Gnieźnieńska koronacja	331
3. Wacław II i książęta piastowscy	332
4. Królestwo Polskie w politycznych planach Przemyslidów	334

II. Król Krakowa	335
1. Droga do tronu krakowskiego	336
2. Trudności w Małopolsce	338
3. Pomorze w polityce Łokietka	340
4. Zajęcie Wielkopolski	341
5. Krakowska koronacja	342
6. Umiedzynarodowienie konfliktu z zakonem krzyżackim	343
7. W obozie papieskim	345
8. Luksemburskie roszczenia do dziedzictwa Przemyślidów w Polsce	347
9. Wojny z Zakonem	348
III. Piastowscy książęta dzielnicowi	349
1. Piastowie śląscy	350
2. Piastowie mazowieccy	360
3. Książęta kujawscy	364
IV. Wielki król	366
1. Dziedzictwo Łokietka	366
2. Wyjście z izolacji politycznej	368
3. Wymuszone rezygnacje	371
4. Początki ekspansji	375
5. Droga do traktatu kaliskiego	377
6. Wojna o Wschowę	380
7. Sojusz z Wittelsbachami i wojna z Luksemburgami	381
8. Wojny z Litwą	384
9. W obozie luksemburskim	387
10. Nowa polityka litewska	390
11. Między Andegawenami a Luksemburgami	393
12. Ostatnie małżeństwo Kazimierza Wielkiego	396
V. Panowanie andegaweńskie w Polsce	397
1. Podstawy sukcesji andegaweńskiej w Polsce	397
2. Podzielone społeczeństwo	398
3. Ludwik Wielki królem polskim	399
4. Regencja	402
5. Następstwo tronu	403
VI. Wielkie bezkrólewie	406
1. Sukcesja po Ludwiku	406
2. Panowie krakowscy	406
3. Wojna domowa w Wielkopolsce	408
4. Siemowit IV, książę mazowiecki — pretendent do tronu	409
5. Konfederacja w Radomsku	411
6. Jadwiga królem Polski	412
VII. Majestat króla	413
1. Charakter władzy królewskiej	413
2. Ideologia władzy	415
3. Królestwo i Korona Królestwa	416
4. Rada i doradcy	417
5. Dwór i kancelaria	419
VIII. Modernizacja państwa	421
1. Europa Środkowa — czynniki wzrostu	421
2. Urzędy w państwie	423

3. Ustawodawstwo	426
4. Domena królewska	429
5. Górnictwo	431
6. Kolonizacja	432
7. Służba wojskowa — powinność wobec państwa	434
8. Fiskalizm	435
9. Reformy monetarne	436
10. Handel międzynarodowy	437
IX. Społeczeństwo Królestwa	438
1. Rycerstwo — szlachta	439
2. Mieszkańcy miast	441
3. Ludność wieśniacza	441
4. Obcy	442
X. Gnieźnieńska prowincja kościelna	444
1. Kościół polski a papieństwo	445
2. Stosunek władzy monarszej do episkopatu	449
3. Biskupstwa poza granicami Królestwa	450
4. Zakony i klasztory	451
5. Parafie	454
XI. Kultura odrodzonego Królestwa	455
1. Mecenat króla	456
2. Intelktualiści	457
3. Uniwersytet w Krakowie	458
4. Dziejopisarstwo	463
5. Zabytki literackie	466

ELEKCYJNA MONARCHIA JAGIELLONÓW

I. Jadwiga i Jagiełło	471
1. Rokowania z Litwą	472
2. Układy w Krewie	475
3. Polska i Litwa w początkach unii	476
4. Wyprawa Jadwigi na Ruś	480
5. Władysław Opolczyk i zakon krzyżacki	481
6. Śmierć Jadwigi	483
II. Panowanie Władysława Jagiełły	484
1. Unia wileńsko-radomska	485
2. Litwa i zakon krzyżacki	486
3. Wielka wojna	488
4. Nowa orientacja w polityce polskiej	492
5. Unia w Horodle	493
6. Procesy z zakonem krzyżackim	494
7. Polityka wobec Czech husyckich	498
8. Zygmunt Korybutowicz w Czechach	500
9. Zjazd w Łucku	501
10. Książę Świdrygiełło	503

III. Zabiegi o dziedzictwo Luksemburgów	506
1. Koronacja Władysława Jagiellończyka	506
2. Samodzielność Litwy	508
3. Plany polityczne Zbigniewa Oleśnickiego	510
4. Walka o tron czeski	512
5. Władysław Jagiellończyk na Węgrzech	516
6. Wojny z Turkami	518
IV. Monarchia Kazimierza Jagiellończyka	519
1. Rządy na Litwie	519
2. Polska po klęsce pod Warną	520
3. Trzynastoletnia wojna z zakonem krzyżackim	523
4. Polityka dynastyczna Kazimierza Jagiellończyka	529
5. Moskwa w polityce monarchii jagiellońskiej	535
6. Problem turecki	536
V. Terytorium i podziały administracyjne monarchii	538
1. Terytorium monarchii	538
A. Królestwo Polskie	538
B. Wielkie Księstwo Litewskie	539
C. Ruś	540
2. Lenna Korony i króla w czasach Władysława Jagiełły	541
3. Inkorporacje	542
VI. Elekcyjny król i społeczeństwo	544
1. Elekcja i koronacja	544
2. Rada królewska	545
3. Stronnictwa polityczne w czasach Władysława Jagiełły	546
4. Walka o sukcesję	548
5. Oligarchia małopolska	550
6. Wielkopole i młodsi panowie Królestwa	551
VII. Nierówne stany	552
1. Dominacja szlachty	553
A. Zróżnicowanie ekonomiczne i majątkowe	553
B. Przywileje stanowe	554
C. Sądownictwo szlacheckie	557
D. Reprezentacja stanowa	558
2. Miasta i mieszczanie	560
3. Ludność wieśniacza	563
4. Ormianie i Żydzi	564
VIII. Kościół w państwie Jagiellonów	565
1. Nowa organizacja Kościoła katolickiego w państwie Jagiellonów	566
2. Kościół prawosławny w państwie polsko-litewskim	568
3. Kościół ormiański	571
4. Wobec schizmy i soborów	571
5. Wobec husytyzmu	578
6. Obsada stolic biskupich	579
7. Wojna z biskupem warmińskim	581
8. Zakony i klasztory	583
9. <i>Felix saeculum</i>	584
IX. Nauka i kultura schyłku średniowiecza	585
1. Główne ośrodki kultury	586
2. Twórcy — dzieła sztuki — tematy	590

